

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De strafbaarstelling van mensenhandel ontrafeld. Een analyse en heroriëntatie in het licht van rechtsbelangen

Esser, L.B.

Citation

Esser, L. B. (2019, September 25). *De strafbaarstelling van mensenhandel ontrafeld. Een analyse en heroriëntatie in het licht van rechtsbelangen*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/77057>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/77057>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The following handle holds various files of this Leiden University dissertation:
<http://hdl.handle.net/1887/77057>

Author: Esser, L.B.

Title: De strafbaarstelling van mensenhandel ontrafeld. Een analyse en heroriëntatie in het licht van rechtsbelangen

Issue Date: 2019-09-25

De strafbaarstelling van mensenhandel ontrafeld

De strafbaarstelling van mensenhandel ontrafeld

*Een analyse en heroriëntatie in het licht van
rechtsbelangen*

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van
de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof. mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op woensdag 25 september 2019
klokke 10.00 uur

door

Lucas Benjamin Esser

geboren te Barneveld

in 1986

Promotoren: prof. mr. C.P.M. Cleiren
prof. mr. J.M. ten Voorde

Promotiecommissie: prof. mr. J.H. Crijns
mr. dr. J. de Hullu (Hoge Raad der Nederlanden)
prof. mr. M. Kessler
prof. dr. N. Peršak (Universiteit van Ljubljana, Slovenië)

Omslagontwerp: Primo!Studio, Delft
Opmaak binnenwerk: Anne-Marie Krens – Tekstbeeld – Oegstgeest

© 2019 L.B. Esser | Boom juridisch

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische vervoelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-94-6290-697-6
ISBN 978-94-6094-211-2 (e-book)
NUR 820

www.boomjuridisch.nl

Voor Elnaz en Benjamin

Verkorte inhoudsopgave

	LIJST VAN AFKORTINGEN	XIII
1	INLEIDING	1
1.1	Deelvragen en plan van aanpak	4
1.2	Verantwoording van de gebruikte methoden	10
1.3	Terminologische kwesties	13
2	HET RECHTSBELANG IN HET STRAFRECHT	17
2.1	Een voorverkenning van het rechtsbelangenconcept	18
2.2	Een nadere blik op het rechtsbelangenconcept	25
2.3	Het rechtsbelangenconcept in dit boek	46
3	DE STRAFBAARSTELLING VAN MENSENHANDEL IN HISTORISCH PERSPECTIEF	51
3.1	Methodologie en plan van aanpak	51
3.2	Opmaat naar en totstandkoming van een strafbaarstelling (1850-1911)	55
3.3	Een gedraging in beweging (1912-2000)	93
3.4	Verdere internationalisering van het mensenhandelthema (2000-heden)	142
3.5	Resumé: schuivende rechtsbelangen	154
4	DE SYSTEMATIEK IN DE STRAFBAARSTELLING VAN MENSENHANDEL	157
4.1	Over de rechtsbelangen in artikel 273f Sr	157
4.2	Ordering van de gedragingen in artikel 273f Sr	163
4.3	Resumé	173
5	DE GEDRAGINGEN IN ARTIKEL 273F SR	175
5.1	Methodologie en plan van aanpak	175
5.2	Artikel 273f lid 1 sub 1 Sr	176
5.3	Artikel 273f lid 1 sub 2 Sr	201
5.4	Artikel 273f lid 1 sub 3 Sr	202
5.5	Artikel 273f lid 1 sub 4 Sr	225
5.6	Artikel 273f lid 1 sub 5 Sr	239
5.7	De profijttrekkersbepalingen in subleden 6 tot en met 8	250

5.8	Artikel 273f lid 1 sub 9 Sr	258
5.9	Resumé	268
6	DE RECHTSBELANGEN IN ARTIKEL 273F WETBOEK VAN STRAFRECHT	271
6.1	De als mensenhandel strafbaar gestelde gedragingen en hun verhouding tot het rechtsbelang van de persoonlijke vrijheid	273
6.2	Resumé	287
7	REFLECTIE OP DE BEVINDINGEN	291
7.1	De legitimiteit van artikel 273f Wetboek van Strafrecht in het licht van het rechtsbelangenconcept	293
7.2	De legitimiteit van artikel 273f Wetboek van Strafrecht in het licht van de rechtszekerheid	300
7.3	Gedachten over een nieuwe strafbaarstelling	304
7.4	Meer waardering voor het rechtsbelangenconcept?	309
	SAMENVATTING	319
	SUMMARY	327
	LITERATUURLIJST	333
	KAMERSTUKKEN	349
	JURISPRUDENTIE	351
	BIJLAGE	353
	CURRICULUM VITAE	357

Inhoudsopgave

LIJST VAN AFKORTINGEN	XIII
1 INLEIDING	1
1.1 Deelvragen en plan van aanpak	4
1.2 Verantwoording van de gebruikte methoden	10
1.3 Terminologische kwesties	13
2 HET RECHTSBELANG IN HET STRAFRECHT	17
2.1 Een voorverkenning van het rechtsbelangenconcept	18
2.2 Een nadere blik op het rechtsbelangenconcept	25
2.2.1 De liberale traditie en het rechtsbelangenconcept	25
2.2.2 De belangen die via het strafrecht worden beschermd	31
2.2.2.1 Individuele rechtsbelangen	34
2.2.2.2 Publieke rechtsbelangen	36
2.2.3 Rechtsbelangen en hun verhouding tot de strafbare gedraging	38
2.3 Het rechtsbelangenconcept in dit boek	46
3 DE STRAFBAARSTELLING VAN MENSENHANDEL IN HISTORISCH PERSPECTIEF	51
3.1 Methodologie en plan van aanpak	51
3.2 Opmaat naar en totstandkoming van een strafbaarstelling (1850-1911)	55
3.2.1 De reglementering van prostitutie en het verzet daartegen	56
3.2.2 Morele paniek over de 'handel in blanke slavinnen'	61
3.2.3 Aanzetten tot strafbaarstelling, in Nederland en daarbuiten	67
3.2.3.1 De dissertatie van Collard	67
3.2.3.2 Beweging op internationaal en nationaal niveau	74
3.2.4 Vrouwenhandel in de Wet ter bestrijding van de zedeloosheid (1911)	80
3.2.4.1 De nota van wijziging van minister Regout	82
3.2.4.2 Behandeling van Regouts voorstel in de Tweede en Eerste Kamer	85
3.3 Een gedraging in beweging (1912-2000)	93
3.3.1 Ontwikkelingen op internationaal niveau	94
3.3.2 Ontzuiling, individualisering en democratisering: invloed op het strafrecht	99
3.3.3 Sociale genese van het recht: van strafvorderlijk beleid naar nieuw materieel strafrecht	111

3.3.3.1	De wens tot aanpassing van het souteneursverbod	112
3.3.3.2	Een nieuwe strafbaarstelling van mensenhandel	123
3.3.3.3	De opheffing van het bordeelverbod: eerst niet, daarna wel	134
3.3.3.4	Resumé	139
3.4	Verdere internationalisering van het mensenhandelthema (2000-heden)	142
3.4.1	De ontwikkeling van een nieuwe mensenhandeldefinitie door de VN	144
3.4.2	Latere ontwikkelingen op internationaal niveau	151
3.5	Resumé: schuivende rechtsbelangen	154
4	DE SYSTEMATIEK IN DE STRAFBAARSTELLING VAN MENSENHANDEL	157
4.1	Over de rechtsbelangen in artikel 273f Sr	157
4.2	Ordering van de gedragingen in artikel 273f Sr	163
4.2.1	Over de term 'mensenhandel'	163
4.2.2	Het gebruik van de term 'uitbuiting' in de wetsgeschiedenis	170
4.3	Resumé	173
5	DE GEDRAGINGEN IN ARTIKEL 273F SR	175
5.1	Methodologie en plan van aanpak	175
5.2	Artikel 273f lid 1 sub 1 Sr	176
5.2.1	Dogmatische afbakening van de gedraging in sublid 1	176
5.2.1.1	De objectieve zijde	177
5.2.1.2	De subjectieve zijde van de gedraging	179
5.2.2	Uitleg van (onderdelen van) sub 1 in de rechtspraak van de Hoge Raad	182
5.2.2.1	De misbruikbestanddelen in sub 1	183
5.2.2.2	Het oogmerkbestanddeel	196
5.2.3	Resumé	200
5.3	Artikel 273f lid 1 sub 2 Sr	201
5.4	Artikel 273f lid 1 sub 3 Sr	202
5.4.1	Dogmatische afbakening van de gedraging in sublid 3	204
5.4.2	Uitleg van (onderdelen van) sub 3 in de rechtspraak van de Hoge Raad	206
5.4.2.1	De handelingen	206
5.4.2.2	Het oogmerkbestanddeel	208
5.4.2.3	Kanttekeningen in de feitenrechtspraak	211
5.4.2.4	Het arrest van de Hoge Raad uit 2016	214
5.4.3	Resumé	224
5.5	Artikel 273f lid 1 sub 4 Sr	225
5.5.1	Dogmatische afbakening van de gedraging in sublid 4	225
5.5.2	Uitleg van (onderdelen van) sub 4 in de rechtspraak van de Hoge Raad	229
5.5.2.1	Een extensieve en restrictieve benadering	230
5.5.2.2	De standaardarresten van 2015 en 2016	231
5.5.3	Resumé	238

5.6 Artikel 273f lid 1 sub 5 Sr	239
5.6.1 Dogmatische afbakening van de gedraging in sublid 5	239
5.6.2 Relatie van sublid 5 met enkele zedendelicten	246
5.6.3 Resumé	250
5.7 De profijttrekkersbepalingen in subleden 6 tot en met 8	250
5.7.1 Artikel 273f lid 1 sub 6 Sr	251
5.7.2 Artikel 273f lid 1 sub 7 Sr	256
5.7.3 Artikel 273f lid 1 sub 8 Sr	257
5.8 Artikel 273f lid 1 sub 9 Sr	258
5.8.1 De gedraging in sub 9	258
5.8.2 Uitbuiting als bestanddeel van sublid 9	264
5.9 Resumé	268
6 DE RECHTSBELANGEN IN ARTIKEL 273F WETBOEK VAN STRAFRECHT	271
6.1 De als mensenhandel strafbaar gestelde gedragingen en hun verhouding tot het rechtsbelang van de persoonlijke vrijheid	273
6.1.1 Subleden 1 en 2	273
6.1.2 Sublid 3	277
6.1.3 Sublid 4	279
6.1.4 Sublid 5	281
6.1.5 Subleden 6 tot en met 8	284
6.1.6 Sublid 9	286
6.2 Resumé	287
7 REFLECTIE OP DE BEVINDINGEN	291
7.1 De legitimiteit van artikel 273f Wetboek van Strafrecht in het licht van het rechtsbelangenconcept	293
7.2 De legitimiteit van artikel 273f Wetboek van Strafrecht in het licht van de rechtszekerheid	300
7.3 Gedachten over een nieuwe strafbaarstelling	304
7.4 Meer waardering voor het rechtsbelangenconcept?	309
SAMENVATTING	319
SUMMARY	327
LITERATUURLIJST	333
KAMERSTUKKEN	349
JURISPRUDENTIE	351
BIJLAGE	353
CURRICULUM VITAE	357

Lijst van afkortingen

AA	<i>Ars Aequi</i>
afl.	aflevering
A-G	Advocaat-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden
<i>Am. J. Comp. L.</i>	<i>The American Journal of Comparative Law</i>
<i>Am. J. Int. L.</i>	<i>The American Journal of International Law</i>
art.	artikel
c.a.	cum annexis
Concl.	Conclusie
c.q.	casu quo
c.s.	cum suis
DD	<i>Delikt en Delinkwent</i>
d.i.	dat is
diss.	dissertatie
d.z.	dat zijn
e.a.	en andere(n)
ECLI	European Case Law Identifier
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EU	Europese Unie
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden
Gw	Grondwet
HR	Hoge Raad der Nederlanden
hfdst.	hoofdstuk
IAO	Internationale Arbeidsorganisatie
i.c.	in casu
i.e.	id est
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
JV	<i>Justitiële Verkenningen</i>
KMar	Koninklijke Marechaussee
m.nt.	met noot
NJ	<i>Nederlandse Jurisprudentie</i>
NJB	<i>Nederlands Juristenblad</i>
NJV	Nederlandse Juristen-Vereniging
NLR	Noyon/Langemeijer & Rammelink
o.	overweging
OM	Openbaar Ministerie
p.	pagina
P-G	Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden
red.	redactie

red. aant.	redactionele aantekening
r.o.	rechtsoverweging
<i>Stcrt.</i>	<i>Staatscourant</i>
<i>Stb.</i>	<i>Staatsblad</i>
Sr	Wetboek van Strafrecht
Sv	Wetboek van Strafvordering
<i>T&C</i>	<i>Tekst & Commentaar</i>
<i>TPWS</i>	<i>Tijdschrift Praktijkwijzer Strafrecht</i>
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
vgl.	vergelijk
VN	Verenigde Naties
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
zgn.	zogenaamd
ZStW	<i>Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft</i>